

Nazi Almanyası'na Giden Süreci Yaratmak: Paris Barış Konferansı, Versailles Antlaşması ve Weimar Almanyası

Creating Nazi Germany: The Paris Peace Conference, Treaty of Versailles, And Weimar Germany

Merve Suna ÖZEL ÖZCAN¹, Lütüfî TUTUŞ²

Öz

Amaç: Bu makalenin amacı, Weimar Almanyası'nda Nazi iktidarının inşasında Paris Barış Konferansı ve Versailles Antlaşması'nın rolünün ve ilişkisinin incelenmesidir.

Tasarım/Yöntem: Çalışma, küresel çapta yarattığı etki kapsamında I. Dünya Savaşı sonrasında Alman topraklarında yaşanan gelişmeleri incelemektedir. Bu etkileri görebilmek adına çalışma tek vakalı örnek olay incelenmesidir. Buradaki temel metod tarihsel örnek odaklı olarak örnek olay odaklıdır. Bu sayede çalışmada uluslararası alanda yaşanan süreci anlama adına tanımlayıcı bir analiz sunulacaktır.

Bulgular: Paris Barış Konferansı'nda ABD, Fransa ve İngiltere Almanyayı Avrupa Kıtası'nın "ötekisi" konumunda ele almışlardır. Öteki'nin hayat sahası (lebensraum) Versailles Antlaşması ile belirlenirken, kurulan kukla rejimle antlaşma şartları uygulanmak istenmiştir. Buna rağmen Kıta'da yeni bir denge uğruna atılan adımlar faşist yönetimin iktidarını hazırlamıştır.

Sınırlılıklar: Almanyada Nazi iktidarına giden süreç incelenirken ABD, İngiltere ve Fransa'nın yaklaşımları ele alınarak aktör bağlamında bir sınırlamaya gidilmiştir. Paris Barış Konferansı'nda Almanyayı ilgilendiren konular ve Versailles Antlaşması'nın belli başlı şartları üzerinden tartışmanın yürütülmesi, makalenin amacının ortaya çıkartılması adına bir diğer sınırlılık oluşturmuştur.

Özgünlük/Değer: Daha önceki Avrupa uyumlarının aksine bu defa Avrupa Kıtası'nın dışından bir aktör yani ABD idealist enstrümanları ile realist geleneğin Avrupalı güçlerinin karşısındadır. Realist ve idealist gelenek arasındaki sistemin algılanış farklılıkları fikirsel çatışmaya dönüşmüştür. Bu çatışma Paris Barış Konferansı'nda ele alınan konular ve Versailles Antlaşması'nın maddeleri üzerinden kendini açık ederken, aktörler istemeye istemeye de olsa Avrupa'da ulus-devletlerin ilk faşist yönetimini yaratmışlardır. Çalışmanın özgünlüğü de uluslararası ilişkiler disiplinin ilk yıllarında karşı karşıya gelen bu iki anlayış arasındaki çatışmanın Nazi Almanyası'nı nasıl inşa ettiğinin incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Almanyası, Büyük Güç, Versailles, Nazi, Weimar

Abstract

Purpose: The main aim of this study is to examine the role and relationship of the Paris Peace Conference and the Versailles Agreement which was designed Nazi power in Weimar Germany.

Design/Methodology: This study examines the developments in German territory after the First World War within the scope of its global impact. In this respect, this study is a single case study. The main method here is case-oriented with a historical example. At the same time, this paper offers a descriptive analysis to understand the developments in the international arena.

Findings: At the Paris Peace Conference, the USA, France, and England considered Germany as the "other" of Europe. While the "living space (lebensraum) of the "Other" was designed by the Treaty of Versailles, the conditions of the treaty were applied to the established puppet regime. Despite this issue, the process took for a new balance in Europe and prepared the power of the fascist government.

Limitations: While investigating the process leading to the Nazi power in Germany, a limitation was made in the context of the actor by considering the approaches of the USA, England, and France. The discussion at the Paris Peace Conference on the issues concerning Germany and the main conditions of the Treaty of Versailles created another limitation in revealing the article's purpose.

Originality/Value: Contrary to previous European harmonies, this time an actor from outside the European Continent, namely the USA, is against the European powers of the realist tradition with the idealist instruments. The perceived differences in the system between the realist and idealist traditions have turned into an intellectual conflict. While this conflict manifested itself through the issues discussed at the Paris Peace Conference and the articles of the Versailles Treaty, the actors reluctantly created the first fascist administration of nation-states in Europe. The originality of the study is the examination of how the conflict between these two understandings faced in the first years of the discipline of international relations built Nazi Germany.

Keywords: Germany, Great Power, Versailles, Nazi, Weimar

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mervesuna@yahoo.com, ORCID:0000-0001-9027-3990

² Öğretim Görevlisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, tutus.lutfi@gmail.com, ORCID:0000-0002-4920-0092

1. GİRİŞ

Dünya tarihi boyunca pek çok savaş yaşanmış ve kütleli sonuçları olmuştur. Ancak 20. yüzyıl içinde yaşanan iki dünya savaşı, tarihsel olarak büyük bir değişim ve yıkımın savaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaşın doğası gereği yıkımı beraberinde getirmesinin yanı sıra reel politik bağlamda da uluslararası sistemi değiştiren etkileri söz konusudur. Her iki dünya savaşlarına giden süreci esasen devletlerde var olan, doğaları gereği doymayan, emperyalist hırs ve hedeflerinin başlattığı söylenebilir. Elbette burada tek bir etken ekseninde konuyu vurgulamak eksik olacaktır. Çünkü özellikle iktisadi değişimin yarattığı toplumsal, siyasi, askeri ve teknolojik etkiler ile kümülatif ilerleyen yeni bir dünya karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, modern dünyanın en önemli kurucu unsurlarından biri olarak Sanayi Devrimi ve kapitalizmin işleyişinde Avrupa'da yaşanan devrimler süreci ile karşımıza çıkan bir değişim tablosu söz konusudur. Bu açıdan her iki dünya savaşında da sanayileşme ve kapitalizm ile bağlantılı olarak emperyalizm ve sömürgeciliğin devletleri cezbeden doğası dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada odaklanılacak konu da I. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sisteme küsen ve hatta kendi imparatorluk gücünün nihai formuna ulaşamayan Almanya'nın sistemde ötekileştirilerek yeni bir savaşa giden süreçte tekrardan kendini üretmesidir. 1870 yılında Bismarck'ın kararlı girişimleri ve konjonktürü değerlendiren adımları ile sağlanan Alman Milli Birliği tam imparatorluk formuna kavuşmuşken I. Dünya Savaşı akabinde ağır bir darbe almıştır. Avrupa'da gelenekler üzerine yükselen denge, I. Dünya Savaşı ile yıkılmış akabinde Almanya ile imzalanan Versailles Antlaşması ile yeniden inşa edilmek istenmiştir.

Çalışma kapsamında temel sorunsalımız, 1919-1939 yılları arasında uluslararası alanda gerçekleşen sistemi koruma adımlarının esasında Alman topraklarında Nazi¹ Almanya'sını yaratacak alt yapıyı oluşturmasıdır. Bu kapsamda özellikle dönemin realizm karşıtı olarak idealizm boyutu düşünüldüğünde konunun teorik olarak da sistemde barıştan ziyade güç mücadelesini barındırdığı görülecektir. Nitekim Edward Carr (1946)'ın liberal yaklaşımı ütopyacı olarak nitelendirmesi de bu bağlamda önemlidir. Sistem alt metinleri ile nasyonal sosyalist Almanya'nın ortaya çıkacağı bir reel politik yaratmaktadır. Öte yandan I. Dünya Savaşı sonrasında var olan statükonun yeniden tesisi için Paris Barış Konferansı 1919 yılının başından itibaren galip devletlerin yeni bir dünya düzeni üzerine yürüttükleri pazarlıklara sahne olmuştur. Elbette burada unutulmaması gereken konu büyük güçlerin sistem ve devletler üzerindeki etkisidir. Özellikle Fransa'nın mutlak suret ile Almanya'yı denetim altına alma çabası ve İngiltere'nin sistemi statüko bozulmadan koruma amaçları, Almanya'nın dış politikasını da etkileyen süreçler olmuştur.

Bu çalışmada temel sorunsaldan hareket ile tarihsel bir çerçeve sunma adına konjonktürel gelişmeler ele alınacaktır. Çalışma tek vaka odaklı olduğu için Almanya özelinde uluslararası alanda yaşanan gelişmelerin etkisi analiz edilmeye çalışılacaktır. İlk başlık doğrudan dış politik gelişmeler ekseninde ele alınacaktır. İkinci başlık ise hem iç hem de dış politik alanda yaşanan gelişmeleri inceleyen bir perspektif sunarken Nazi Almanya'sının ortaya çıkışı açısından iç politik nedenler ise son başlık altında incelenecektir. Bu kapsamda çalışmanın büyük güçler olarak sistemde yer alan İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) oluşturdukları uluslararası sistem okuması ilk kısmı oluşturmaktadır. Bu açıdan ilk olarak I. Dünya Savaşı sonrasında yeni sistemi anlama adına ismi geçen büyük devletlerin ve sistemin durumu incelenecektir. Bu şekilde sisteme etki eden devletlerin takip ettikleri politikalar ve bunların sistemde yarattığı ve yaratacağı değişim ortaya konacaktır. Akabinde Almanya'nın kontrol altında tutulması hedefi ile ortaya konan Versailles Antlaşması ve etkileri ele alınacaktır. Buradaki temel durum Paris Barış Antlaşması'nın aksine kopuşun başladığı nokta olmasıdır. Son olarak ise Weimar Anayasası ile Alman topraklarında ekonomik, siyasi ve dış politikada yaşanan değişimler ele alınacaktır. Böylece Nazi Almanya'sının ortaya çıkmasındaki iç nedenler de incelenmiş olacaktır.

2. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİ YARATMAK

Uluslararası ilişkiler disiplini I. Dünya Savaşı sonrasında sistemde var olan yapı ve aktörleri bir anlamda yeniden tanımlamıştır. Uluslararası ilişkiler disiplinin ortaya çıkışı I. Dünya Savaşı

¹ Çalışmada açılımı Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi yerine Nazi kısaltma kullanılacaktır.

dönemine dayanmakta ve sosyal bilimler alanı içerisinde farklı disiplinler etkileşime geçmektedir (Aydınlı, vd., 2015). Siyaset bilimcilerin Aristoteles'e kadar uzanan tarihsel temelleri gibi uluslararası ilişkileri de Thucydides'e kadar götürebiliriz. Fakat Hoffman'a göre (1977) Thucydides bir tarihçiydi ve daha o dönemde tarihi aktarıırken devletlerarası ilişkileri tanımlamada önemli bir kapı aralamıştı. Güç, kent devletleri arasında da günümüzde de elde edilmesi istenen ve hegemonya bağlamında üstünlük arayışının önemli bir aracıdır ki bu durum realizmin öncüsü sayılan Thucydides'in MÖ 460-404 yılları arasında yaşanan Peloponnes Savaşı tarihinde de net bir şekilde görülmektedir (Thucydides, 1950). Bu noktadan tarihsel hareketle uluslararası ilişkiler disiplini ile birlikte özellikle teorik temel de önemli hale gelmiştir. Var olan yapı ve sistemi anlamada özellikle bu dönemde realizm ve idealizmin etkileri öne çıkmaktadır. Bu da ilk büyük çatışma dönemini yaratmaktadır. 1914 yılının Haziran ayında Avusturya Prensi Franz Ferdinand'ın suikast sonucu ölmesi Avrupa'dan başlayarak dünyadaki pek çok ülkeyi büyük bir yıkımın eşğine getiren dünya savaşının fitilini ateşlemiştir. Dolayısıyla bu olay ilk aşamada, insan doğasının iyi yönü odaklı idealizme karşı insan doğasına güven konusunda temkinli olan realizmi haklı çıkarmıştır.

Bu noktada insan doğası ve güce dair toplum sözleşmecilerine ve dolayısıyla da realizmin önemli isimlerinden birine değinmek gerekmektedir. Thomas Hobbes'un "Homo homini lupus (insan insanın kurdurur)" deyiş i ile yorumladığı bu doğa durumundaki anarşik durum insanı daha ilk aşamada güvenlik algıları ile hareket etmesi gereken bir canlı konumuna sokmaktadır. Burada uluslararası ilişkilerin de anarşi durumu içinde olduğu ve üstün bir otorite olmadığı ön kabulü, realizmin kavramlarının (güç, milli çıkar, rekabet, güç dengesi gibi) savaş dönemlerinde net bir şekilde görüldüğü tablo yaratmaktadır. Özellikle teorik olarak ortaya konan kavramların farklı boyutu öne çıkmaktadır. Yani durum tarih dışı kavramları ele alma aşamasına geçer. Yalvaç (2011), disiplin içinde anarşi ve güç dengesi gibi kavramların "evrensel ve tarih dışı" bir şekilde tarih üstü kavramlar olarak yorumlanmasına dikkat çekmektedir. Bu da esasında I. Dünya Savaşı öncesi var olan yapının kavranmasını kolaylaştırmaktadır. Realizm, insan doğasının dayattığı politik alandaki kısıtlamalar ve uluslararası bir otoritenin yokluğunda büyük ölçüde bir güç ve çıkar alanı olarak şekillenir (Donnelly, 2004). Yani uluslararası sistem anarşiktir ve bu da savaşların gerçekleşeceği meşru zemini sağlar.

Devletleri I. Dünya Savaşı'na götüren süreçte temel itici güçler ne olmuştur diye bir tümevarım yaptığımızda Lee (2014), Knutsen (2015), Wallerstein (2015), Özel Özcan (2021),

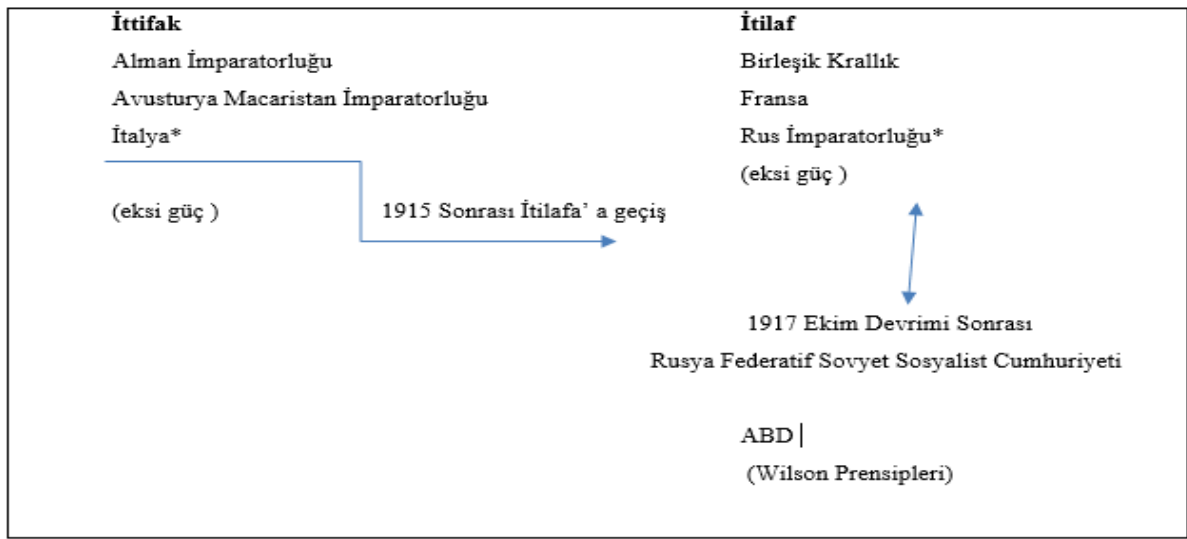
- Sömürgecilik yarışı
- Teknolojik gelişim
- Sanayileşme
- Ham madde ve pazar arayışı
- 19. yüzyıl sonunda milli birliklerini sağlayan İtalya ve Almanya'nın emperyal hedefleri Ayrıca Asya Pasifik bölgesinde Meiji Restorasyonları ile sanayileşme güdüsü ile hareket eden Japon emperyal hedefleri
- Klasik Avrupa büyük güçlerinin gücü ve pazarları paylaşmama/paylaşamama duygusu
- Almanya'nın II. Wilhelm ile başlattığı Weltpolitik politikası ve İngiltere rekabeti,

karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile bu gelişmeler ve durumlar Arşidük Ferdinand'ın suikastının arkasında yer alan ve buzdağının görünmeyen kısımları olarak dünya savaşının itici gücü olmuşlardır. Savaş, 1914-1918 yılları arasında gerçekleşmiş ve sadece Avrupa'daki büyük güçleri değil aynı zamanda Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi diğer büyük güçleri de içine çekmiştir. Avrupa, aralarında milli birlik sağlamada on yıl olan İtalya ve Almanya'nın da uluslararası sistemde büyük güç rekabetine katılması ile yeni bir boyut yaratmıştır. Bu boyut sistemde geleneksel dünyanın imparatorluk/devlet ya da teknolojilerinin olmadığı bir modern dünya tasavvurudur. Otto von Bismarck, Almanlar için milli birliğ e giden süreci "kan ve kılıç" politikası ile şekillendirmiş, sonrasında da yarattığı pür realist dünyadan ılımlı dış politik adımlar ile ittifaklar sistemi yaratarak, Alman imparatorluğunu güçlendirmek istemiştir. Almanlar, emperyal hedefler ile kurulan imparatorluklarını İkinci Reich'in Anayasası (1871) ile taçlandırmış, sistemdeki varlıklarını daha ilk aşamada Fransa karşısında kurgulamıştır. Fransa, Almanya'nın ötekisi olmuş ve bu durum Fransa içinde geçerli hale gelmiştir. Bu nedenledir ki I. Dünya Savaşı sonrasında Almanlar, Versailles Sarayı'nda Aynalı Salon'da Fransa'ya imzalattıkları antlaşmanın bedelini yine aynı salonda I. Dünya Savaşı sonrasında ödemiştir. Nitekim 1890 yılına kadar sistemde kalan Bismarck'ın Alman siyasi

hayatından çekilmesi ile birlikte II. Wilhelm imparatorluk dönemi içinde “Weltpolitik - Dünya Politikası” ile hareket ederek, hızla sanayileşen ve teknolojik atılım gerçekleştiren yeni imparatorluğu, bir anlamda İngiltere karşısında rakip güç olarak konumlandırmıştır.

Diğer taraftan geleneksel dönemin büyük güçlerinden olan İngiltere ve Fransa içinde mevcut sistem memnuniyetsizlikler barındırmaktadır. Özellikle Fransa, Sedan Savaşı'nda Prusya'ya yenildikten sonra bir anlamda gücünü sorgular konumda olmuştur. İngiltere ise Orta Asya ve Pasifik bölgesinde sömürge yarışında, Rus İmparatorluğu'nun karşısına Japonları çıkarmış ve 1905 Yenilgisi ile Ruslar geri plana düşmüştür. Orta Asya'da “büyük oyun” ekseninde İngiltere ve Rusya bölgesel emperyal paylaşımına devam ederken, Japonlar da kendilerini mutlak suretle gösteren yeni bir aktördür. Çin İmparatorluğu ise Asya'da açık kapı diplomasisi karşısında Batı'nın gücünü kabullenme döneminde sancılar yaşamaktadır (Ponting, 2017; Lattimore, 1950; Holcome, 2016). Nitekim dünya, büyük güçlerin “daha çok” arayışı ekseninde birbirlerine karşı oluşturdukları ittifaklar sisteminin (Bkz. şekil I) güç mücadelesine, I. Dünya Savaşı ile tanık olmuştur.

Şekil I: Birinci Dünya Savaşı Öncesi Büyük Güçler ve Büyük Güç Adayları Arası Gruplaşma¹

Büyük güçler bağlamında sürecin ilerleyişine bakıldığında, Avrupa'da başlayan bu savaşa ABD'nin yaklaşımı ilk aşamada dikkat çekicidir. Bunun nedeni Kıta Avrupası dışında bir gücün, 1823 tarihli Monroe Doktrini ile kendi sınırlarını çizen bir ülkenin, savaşı uzaktan ve tarafsız bir şekilde gözlemlemesi şaşırtıcı değildir. Ancak ABD açısından Zimmermann Telgrafı² olayların seyrini değiştirmiştir. Ne var ki bunu sadece telgraf skandalına bağlayamayız. ABD öngörülerini bağlamında Alman militarizminin Avrupa'da güçlenmesi demokrasi ve serbest piyasa ekonomisine zarar verecektir. Buna bir de Başkan Wilson'un savaşta tarafsız kalma ve savaş sonrası şekillenecek düzen içinde yer alma ikilemi eklenince ABD artık savaşın bir parçası haline gelmiştir (Knutsen, 2015).

Liberal yaklaşımlar bu dönemde idealizm ekseninden uzaktır denebilir. Bu mesafenin en önemli nedeni, I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya'nın yanı sıra, savaşta, galip grup olan İtilaf Devletleri içinde yer alsa da tatmin olmayan İtalya'nın emperyal politik adımları bu dönemde içselleştirmiş olmasıdır. 1914 yılına gelindiğinde uluslararası alanda yaşanan sömürgecilik yarışı ülkeleri İttifak ve İtilaf Devletleri biçiminde ayırışan bir kutuplaşma neticesinde karşı karşıya getirmiştir. 1918 yılında savaş, ABD Başkanı Wilson'un On Dört İlkesi'ne atıf ile sona ermiştir. Ancak Avrupa'nın geleneksel imparatorlukları bu yeni emperyal gücün sistem kurucu ilkelerine tam anlamı ile uymayacaktır. Dolayısıyla da tam bu noktada II. Dünya Savaşı'nın tohumları ekilmiştir.

¹ Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

² Almanların daha fazla cephe açma hedefi kapsamında 1917 yılında Meksika'ya yolladıkları telgraftır. 1 Mart 1917, telgrafın İngilizler tarafından deşifresi ile Amerikan halkı, Almanların Meksika ile ittifak yapma önerisini öğrenmiştir. Bu telgrafın maiyetine bakıldığında Almanlar, Meksika'nın 1846-47 Meksika Savaşı sırasında ABD'ye kaybettiği güneybatı eyaletlerini geri alacağı bir ittifak teklifi yapılmıştır (Bkz: “Zimmermann Telegram”, yty)

Bunun en önemli nedeni sistemde imparatorluk hedefleri ve büyük güç amaçları yarıda kalan Almanların kontrol altında tutulma çabasıdır.

3. ULUSLARARASI SİSTEMİ BELİRLEMEK: PARİS BARİŐ KONFERANSI VE BÜYÜK GÜÇLER

11 Kasım 1918’de İngiltere Başbakanı D. Lloyd George Almanya ile ateşkes antlaşmasının imzalandığını, “Bu tarihi günde öyle umuyorum ki, bütün savaşları sona erdirdiğimizi söyleyebiliriz.” Kissinger (2008), sözleri ile duyururken barış sürecinin başlayacağına dair temennilerini dile getirmiştir. Temenni diyoruz, çünkü bu ilan ile geleceği olmayan bir ateşkes müjdelenmiştir. Uluslararası ilişkilerin disiplin olarak ortaya çıktığı bu dönemde ayrıca barış temennileri ve idealizmin hâkim olduğu bir geçiş süreci başlamıştır. Nitekim 1918’den tam yirmi yıl sonra bir İngiliz başbakanı yine diğer tarafında Almanya’nın olduğu başka bir antlaşmanın müjdesini verecektir. 28 Eylül 1938 tarihinde yapılan Münih Konferansı’nın dönüşünde dönemin İngiltere Başbakanı Chamberlain “Onurlu bir barış inşa ettik, öyle umuyorum ki bizim zamanımız için barış tesis edilmiştir” ifadeleri de tıpkı Lloyd George’un sözleri gibi afaki bir iyimserliğe sahiptir (Akt: Tuğtan, 2014). Elbette konjonktürel olarak bu iki durum aynı değerlendirilemeyecek olsa da sistemde barışın tesisine olan inanç açısından dikkat çekicidir.

Paris Barış Konferansı 1919 yılının Ocak-Haziran ayları boyunca gerek katılımcıları gerekse ele aldığı konular ve kararları bakımından dünyanın odağında yer almıştır (Macmillan, 2004). Tartışılan konular ve karar alıcılar açısından bakıldığında Paris Barış Konferansı’nın şüphesiz en dikkat çeken katılımcısı ABD Başkanı Wilson olmuştur. Onun düşünceleri doğrultusunda bir dizi kararla yeni bir dünya düzeni inşa etme girişimi başarısız sonuçlanmıştır. Fransa’nın Konferans boyunca tartıştığı ya da üzerinde durduğu konular düşünüldüğünde savaşın galibi olmakla birlikte özellikle Almanya’ya karşı endişeli tutumu önemlidir. İngiltere Başbakanı David Lloyd George ise adeta Wilson ile Fransa Başbakanı Clemenceau arasında uzlaşmacı bir taraf olurken ağırlıklı olarak Wilson’un fikirlerine yakın durmuştur. Bu bağlamda bahsi geçen büyük devletin I. Dünya Savaşı sonrasında politikaları ve attığı adımları ele almak önemlidir. Bunun temel nedeni ise 1919 sonrasında uluslararası ilişkiler disiplini içinde dünya tarihinin ve uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devletlerin politikaları ve davranışlarının yorumlanmasında yeni bir sürece girilmiş olmasıdır.

3.1. Baş Aktör Olarak Wilson ve On Dört Nokta İlkeleri

Reel politik uygulamalar üzerine inşa edilen Avrupa’daki denge, her defasında büyük bir felakete yıkılmış, buna rağmen Avrupalılar geçmişin tecrübelerinden ders çıkartarak yeni ve barış içerisinde bir düzen kurmaya çalışmışlardır. Kronikleşen güç mücadeleleri ve savaşlar Kıta Avrupası’nda içinden çıkılmaz bir hâl alırken 20. yüzyılın başlarında uluslararası ilişkiler anlayışının yeniden ele alınması, dışarıdan bir hakemin kendi kuralları ve kurumları ile bir barış inşasını ortaya çıkarmıştır. Bu kez yeni aktörler de sürece dâhil olmaya başlamıştır. Galipler arasında birinci olan ABD, baskın taraf olacaktır. Nitekim Hoffman’ın (1977) uluslararası ilişkileri ABD’nin sosyal bilimleri olarak ele alması da esasında bu tarihsel ilerleme ile bağlantılı yorumlanmalıdır.

I. Dünya Savaşı sonrası süreçte Wilson’a göre Konferans’ta kendisine ve ülkesine düşen görev hakemlik görevi olmuştur. Zira uluslararası ilişkilerin hangi minvalde şekilleneceğine dair fikirlerin ipuçları Wilson’un Ocak 1918’de Amerikan Kongresi’nde hitap ettiği ünlü On Dört İlke’de kendini göstermiştir (Macmillan, 2004). Uluslararası sisteme barış getirme adına açık diplomasi başta olmak üzere sömürge ve ticari boyutları da içine alan bir kapsam sunmaktadır. Bu açıdan On Dört İlke, Milletler Cemiyeti’nin (MC) kurulması ve silahsızlanma gibi önemli hususlar da dâhil pek çok alanı içermiştir. On Dört İlke; i) açık diplomasi, ii) denizlerde ekonomik serbest ticaret, iii) eşit ticaret koşulları, iv) silahlanmayı azaltma, v) sömürgelere düzenleme, vi) Merkezi Güçlerin Rusya’dan tahliyesi, vii) Belçika’nın yeniden yapılanması, viii) Sedan Savaşı ile Alman toprağı olan Alsace-Lorraine’in Fransa’ya geçmesi, ix) Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nda bulunan azınlıkların kendi kaderlerini tayin hakkı, x) İtalyan sınırlarının yeniden düzenlenmesi, xi) Balkan bölgesinin sınırlarının yeniden çizilmesi, xii) Çanakkale Boğazı’nda garantili serbest ticaret, xiii) Polonya’nın ve son olarak xiv) MC’nin kurulmasıdır (National WWI Museum and Memorial). Bu ilkelerin bir kısmı savaşın kaybedeni İttifak Devletleri’ni olduğu kadar Konferans’ın ağırlıklı güçlerini de rahatsız edecektir. Nitekim bu ilkeler etrafındaki birtakım fikir ayrılıkları gün yüzüne çıkacaktır.

ABD reel politik yaklaşımlar ekseninde barışın anahtarını demokrasi, self determinasyon ve ortak güvenlikte görmektedir (Kissinger, 2008). İdealist bakış, iyiliği insan özüne yüklerken çatışma, şiddet ve savaşın suçunu sisteme atfederek uluslararası hukuk ve oluşturulacak uluslararası örgütler eliyle dünyayı daha yaşanabilir kılmayı gaye edinmiştir (Karabulut, 2014). Wilson'un bakış açısında, uluslararası alanda kurulması elzem olan MC eliyle barış sağlanacaktır. İdealist bir varoluşa işaret eden bu yaklaşım ile Wilson, saldırıları güç yoluyla engelleyen, ittifaklar yoluyla denge kuran sisteme bir meydan okuma ortaya koymuştur (Macmillan, 2004). Nitekim Wilson, 28 Aralık 1918 tarihinde yaptığı bir konuşmada, güç dengesini istikrarsızlık üreten kıskaç bir çıkar çatışmasının ürünü olarak kınayacaktır (Kissinger, 2008).

Diğer taraftan ticari ilişkilerde uluslararası bağlam da unutulmamıştır. Denizlerin serbestliği ve ticari engellerin kaldırılması özlenen barış ortamının inşası için önemli birer araç olacaktır. Ticari etkileşimin öne çıktığı bu iki ilke üzerinde amaç, ticari ilişkiler vasıtasıyla devletlerarası bağımlılık yaratarak savaş durumundan alıkonacak, barışın muhafazasına katkıda bulunacaktır (Sandıklı & Kaya, 2013).

Bir diğer nokta da halkların kendi kaderini tayin hakkı ve azınlıkların statüsü kalıcı barışın tesisinde önemli görülmektedir. Her bir devlet yapılanmasının sağlıklı olabilmesi, devletin varoluşuna bağlılık gösterecek halk kitlesi ile tesis edilebilir, halkın seçtiği hükümetler de savaşı, halkların baskısı ile göze alamayacak ve barışçıl bir düzen inşa edilmiş olacaktır (Macmillan, 2004). Dolayısıyla gerek bir devletin başka bir devleti himaye etmesi, gerekse azınlıkların varlığının yadsınması kalıcı barış önünde bir engel teşkil ederken, kalıcı barışın ancak kendi yönetimlerini tayin eden uluslar eliyle tesis edilebileceği inancı öne çıkmaktadır (Kant, 1795). Ancak son noktada Wilson'un yaklaşımı ideal ortamın yaratılması adına ifade edilen sözler olmakla birlikte bu durumun Kıta Avrupası'nın alıştığı tarihsel gerçeklikle arasında mesafe vardır. Realizm, tarihin verili kodları üzerinden öngörüle bulunmayı ve yine var olandan hareket etmeyi hayatta kalma adına önemli görmektedir.

3.2. Fransa'nın Almanya Düşmanlığı: İttifak ve Güç Dengesi Arayışı

Paris Barış Konferansı boyunca belki de görüşmeleri en çok zora sokan taraf olarak Fransa öne çıkmaktadır. Clemenceau, Alman düşmanlığını, Paris Barış Konferansı'nın açılışını 1871'de I. Wilhelm'in "Kayzer" olarak taç giymesinin yıl dönümüne denk getirerek göstermiştir (Macmillan, 2004). Paris Barış Konferansı'nda Clemenceau'nun politikası, Fransa'nın kayıplarının tazmin edilmesi ve Almanya karşısında ülkesel güvenliğinin sağlanması odağında şekillenmektedir (Erhan & Baskıcı, 2003). Fransa'nın Almanya endişesi Paris Barış Konferansı'nda ele alınan gündemin her safhasında kendini göstermiştir. Savaşın sonunda dahi yenilen Almanya'dan nüfus, sanayi, teknoloji olarak geri durumda olan Fransızlara göre ayakta kalmanın en ideali güç dengesinden geçmektedir. Zira savaş öncesinde doğuda Çarlık Rusya, batıda Britanya ile ittifak yapılmasının altında Rusya'nın insan gücü ile Britanya'nın sanayi ve askeri gücünü arkasına alarak Alman tehdidini dengelemek istemesi yatmaktadır (Yeliseyeva, 2009). Almanya ve Fransa'nın maddi güç unsurlarını içeren bir dizi parametre kıyaslandığında Fransa'nın güç dengesine duyduğu ihtiyaç ve kaygılarının hiç de yersiz olmadığı daha net anlaşılacaktır. 1880'de Fransız nüfusu, Avrupa nüfusunun %15,7'sine tekabül ederken, 1900 yılına gelindiğinde bu oran % 9,7'ye gerilemiştir. Yine 1920 yılında 41 milyon olan Fransız nüfusuna karşılık Almanya'nın nüfusu 65 milyondur. 1880 yılından itibaren Almaya kömür, demir ve çelik üretimi ile Fransa'nın çok üstünde ekonomik değer ortaya koymuştur. Almanya 1913 yılında Fransa'dan 238 milyon ton daha fazla kömür üretimine sahipken savaş sonrası dönemde de bu üstünlüğünü korumuştur. (Kissinger, 2008). Almanya her açıdan Fransa'dan üstün olarak görülebilir. Ancak son noktada galip ülke Fransa'dır. Clemenceau güç dengesine ilişkin görüşlerini, Fransız meclisinde üyelere hitap ederken kullandığı "Güçler dengesi diye bilenen eski bir ittifaklar sistemi var, hiç kınamadığım bu ittifaklar sistemi, Barış Konferansı'nda bana rehber olacak düşüncedir" sözleriyle açıkça dile getirmiştir (Macmillan, 2004). Güç dengesini bu derece önemseyen Clemenceau için John Maynard Keynes'in, "Fransız Bismarck"ı nitelenmesi de yerinde bir benzetme olacaktır (Keynes, 2009).

Clemenceau, Wilson'un daha güvenli bir dünya için ulusal çıkarlar yerine hukuki temelde ilerleyen barış kavramına ve bu kavramın ortadan kalkıp kalkmadığını belirleyecek MC fikrine oldukça temkinli yaklaşmıştır (Kissinger, 2008). Bunun nedeni askeri güçten yoksun bir garantörlüğün

Almanya'nın toparlanma süresini kısaltacağı endişesini taşımasıdır. Ayrıca Fransa, ortak güvenlik sistemi yerine tarafları ve yaptırımları belli, silahlı güce dayalı ittifak sistemi istemektedir. Olası bir Alman saldırısına karşı ABD'yi jeopolitik konumu korurken, Alman donanmasının teslim alınması noktasında ise İngilizlerin endişeleri giderilmiştir. ABD açısından ittifak kurmak anayasaya uygun olmazken, İngiltere ise topraklarının otesinde yaşanacak bir çatışmaya taraf olmak istememektedir (Macmillan, 2004). Bu bağlamda Fransa Almanya endişesini tek başına yaşamaktadır. Dolayısıyla Fransızların kaba gücü elinde tutan MC isteği de ittifak kurulması talebi de karşılıksız kalacaktır.

İlginçtir ki 20. yüzyılın büyük aktörleri haline gelen ve uluslararası ilişkilerin yorumlanmasında döneme etki eden ülkeler hala sömürgeci mantığı terk etmemiştir. Nitekim I. Dünya Savaşı'nın da alt nedenlerinden biri bu olmuştur. Bu bağlamda Clemenceau, bir konuşmasında "Milletler Cemiyeti'nin barış garantörü olmasına evet ama kolonileri sahiplenmesine hayır" diyerek sömürgeler konusunda tavrını belli etmiştir (Macmillan, 2004). Zira Cemiyet'in yönetiminden ziyade kendi kontrolleri altında olmasını istemektedir. Nitekim sömürgeler konusunda da Fransa'nın Almanya korkusu ne çıkmıştır. Çünkü kolonilerin varlığı olmadan Fransa, Almanya'nın nüfus üstünlüğünü dengelemesi imknsızdır. Zira Alman General Erich Ludendorff savaş anılarını kaleme aldığı kitabında, Fransa'nın kendi sömürgelerinden savaşın sevk ve idaresinde gösterdiği başarının Almanya tarafından yeterince kavranamadığını, özellikler 1918 yılı yazında Fransa'nın savaşı en çok siyahilerle yürüttüğünü yazmıştır (Ludendorff, 2014).

3.3. Kıta'da Denge Unsuru Arayışı ve İngiltere'nin Yaklaşımı

İngiltere'nin Alman imparatorluğunun doğusundaki yeri tarihsel olarak önemlidir. Bunun nedeni daha Prusya ve Alman Prenslıklarının birleşmesi söz konusu değilken İngiltere Kraliçesi Victoria'nın eşi bu birliğe ilişkin kafa yormuştur. Prens Albert ve Alman danışmanları, Prusya'nın öncelikle İngiliz anayasal çizgilerinde reform yapmasını uygun grmştir. Akabinde de İngiltere için en yararlı mtfevik haline gelecek bir yol haritası çizmişler ve tüm Almanya'yı birleştirmeyi önermişlerdir (Hawes, 2019). Evet, bu durum planlama aşaması bağlamında İngiltere'nin Kıta Avrupası'nda statükocu yaklaşımı açısından önemlidir. Ancak İngilizlerin hesaba katmadıkları, Prusya'nın sanayileşme sürecinde ne derece başarılı şekilde ilerlediği ve Otto von Bismarck faktörleridir. İngiltere Coburg Planı ile Almanların birleşmesini desteklerken, Bismarck'ın bu yolda ilk adımı olarak görülen 1863 yılında Danimarka ile gerçekleştirdiği savaşta Almanların karşısında yer aldığı görülmektedir. 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik artık toplumların zihinlerine kazanmıştır. Milliyetçi zihin dünyası diğer toplumlarda olduğu kadar Alman milliyetçileri için de geçerlidir. Nitekim İngiltere'nin yaklaşımı Almanların öfkesine yol açmıştır ve Coburg Planı da İngiltere için suya dşmştir. İngiltere kendi eli ile kendi düşmanını yaratmıştır denebilir.

I. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere Başbakanı David Lloyd George Konferans'ta; İngiliz sömürgelerinin güvenliği, ekonomik çıkarlarının korunması, Kıta'da Almanya'nın barışı tehdit edecek davranışları karşısında Fransa'nın denge unsuru olarak göz önünde tutulması politikalarına sahiptir. Bu noktada silahsızlanmış ancak ekonomik olarak da gcl bir Almanya isteği söz konusudur (Goldstein & McKercher, 2003). Alman donanmasına ait gemiler ve denizaltıları İngilizlerin limanlarında demirlemiş, Almanların kömür madenleri, limanları, telgraf istasyonları ise Japonya ile birlikte paylaşılmış durumdadır. Diğer taraftan Hindistan'daki sömürgelerine tehdit oluşturacak bir Rus etkisi de ortadan kalkmıştır (Macmillan, 2004). Yani savaş öncesi dönemde İngiliz çıkarlarını tehdit eden Alman unsurları İngiltere için önemli derecede pasifize edilmiştir. İngiltere bu kazanımlarla Konferansta yerini alırken idealist Wilson ve realist Clemenceau arasında denge konumunda yer almıştır.

Diğer taraftan MC'nin kuruluşuna dair fikir birliği Paris Barış Konferansı'nda İngiliz-ABD yakınlaşmasının temelini oluşturmuştur. 1915 yılında İngiltere Dışışleri Bakanı Edward Grey'in Wilson'un yakın arkadaşı Albay House'a yazdığı mektupta dile getirdiği, Başkanın silahsızlanmayı uygulayacak ve sorunların barışçıl yolla çözüme kavuşturulacağı MC teklifine ABD tarafından olumlu cevap gelmiştir. Bu mektup diplomasisi ABD-İngiltere arasındaki özel ilişkinin önemli bir boyutu olmuştur (Kissinger, 2008). Bununla birlikte daha önce bahsettiğimiz On Dört İle içerisinde yer alan sömürgelerin bağımsızlığı, halkların kendi kaderinin tayini, denizlerin serbestliği gibi hususlar İngiltere için hassas noktalar ve İngiltere'yi İngiltere yapan değerleri içinde barındırıyordu. İngiliz

kolonileri Wilson'un fikirlerinin uygulanması durumunda bağımsız birer devlet olarak yerlerini alabileceklerdir. Bu durumda İngiltere'nin gücünün kaynağı olan hammadde ve insan faktörleri elinden çıkacak, sömürgeler üzerine inşa ettiği bütün kazanımları tehlikeye düşecektir (Macmillan, 2004). Tıpkı Fransa gibi İngiltere de 20. yüzyılda sömürgeci mantıktan uzak değildir. İngiltere'nin en büyük insan ve hammadde kaynağı olan Hindistan'ın güvenliği İngiltere açısından hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla Hindistan'dan Doğu Akdeniz'e uzanan bütün güzergâhların kontrol altında tutulması İngiltere çıkarları için zorunludur (Bıyıklı, 2008). Son noktada idealist fikirler etrafında bir dünya tasavvur eden Wilson'un görüşleri zamanla aşınmıştır. Gerek halkların kendi kaderini tayin hakkı gerekse sömürgeler konusu İngiltere'yi belli bir nokta da kaygılandırmıştır.

4. NAZI ALMANYASI'NI YARATAN ANTLAŞMA: VERSAILLES ANTLAŞMASI

Paris Barış Konferansı dönemi, barışın yanı sıra hâlâ jeopolitik olarak klasik anlamda geleneksel dönem mücadelelerinin var olduğu bir algının devamının portresidir. Özellikle de Fransa ittifaklar sistemi içinde var olacak bir düzen dâhilinde kendini koruma amacı güderken, İngiltere ise statükonun devamı ve güçler dengesi minvalinde bir sistem istemektedir. Dolayısı ile Almanya'nın dizginlenmesi ya da en azından kontrollü bir şekilde sistemde yer alması, her iki devlet açısından da istenen ortak çıkar noktasıdır. Versailles Antlaşması, savaşın galiplerinin yaklaşık altı ay süren yoğun müzakereleri sonucu Bismarck'ın Alman Birliği'nin kuruluşunu ilan ettiği Versailles'ın Aynalı Salon'unda 28 Haziran 1919'da imza edilmiştir. Alman İmparatorluğu, kurulduğu yerde yenilmiştir. Konferans'ın başlangıç tarihi kadar Versailles Antlaşması'nın imzalandığı mekân da bir o kadar sembolizm ve aşağılanma içermektedir ki bu Fransa Başbakanı Clemenceau tarafından planlanmıştır (Macmillan, 2004).

440 maddeden oluşan Versailles Barış Antlaşması, Almanya için maddi ve manevi olarak büyük bir yıkım getirmiştir. Alsace-Lorraine ve Saar Bölgesi Fransa'ya verilirken, Saar Bölgesi'nde 15 yıl sonra yapılacak halk oylaması ile bölgenin hangi devlete bağlanacağına karar verilecektir. Almanlar sanayileşmenin en önemli bölgesi olan bu yerleri kaybetmiştir. Polonya'ya, Poznan ve Batı Prusya verilmiş; bu sayede Polonya'nın denize çıkışı sağlanmıştır. Avusturya, Polonya ve Çekoslovakya'nın bağımsızlığını tanımıştır. İlginçtir ki II. Dünya Savaşı'na giden süreç adeta ön görülmüş ve Almanya'nın Avusturya ile birleşmesi yasaklanmıştır. Almanya deniz aşırı sömürgelerini kaybetmiş, askeri olarak silahsızlandırılmış, sınırlandırılmıştır. İktisadi olarak tamirat borcu adı altında 56 milyar dolarlık bir savaş tazminatına hükmedilmiştir (Sander, 2003). Böylece Bismarck'ın kan ve kılıç politikası ile kurduğu II. Reich bir anlamda son bulmuştur. Almanların elinde ise milliyetçilik ve uluslararası sistemde yer alacak güçlü bir imparatorluğun nostaljik hırsları kalmıştır. Bu kapsamda Nazi Almanyası'nın ortaya çıkma süreci açısından Versailles Antlaşması'nı belli alt başlıklar ile ele almak faydalı olacaktır. Almanların kontrol altında tutulmasının aracı olarak Versailles Antlaşması'nı, Nazi dönemini ortaya çıkaran unsurları bağlamında; i) jeopolitik ve teritoryal kayıplar, ii) iktisadi sınırlılık ve iii) silahsızlanma olmak üzere üç sınırlılık üzerinden inceleyeceğiz.

4.1. Jeopolitik ve Teritoryal Kayıplar

1933 yılından 1943 yılına kadar Almanların jeopolitik olarak genişleme politikasının arka planında bu toprak kayıplarında aranabilir. Bunun nedeni sistemde büyük güç ya da imparatorluk forumunda yer almak isteyen her siyasi birimin teritoryal genişleme hedefinin olmasıdır. Bu durum 1798 yılı sonrasında Napolyon Fransası'nda da, I. Petro ile 1721 yılında imparatorluk formunu alan Rus Çarlığı'nda da bu şekilde ilerlemiştir. Geleneksel dünyanın mantığı ekseninde, teritoryal ilerleme ya da genişleme devletin gücünü sağlama noktasında ve hegemonya kurmada önemlidir (Özel Özcan, 2021). Nitekim F. Fischer, Almanya'nın savaş hedeflerini şu şekilde ifade etmiştir (Akt: Lee, 2004):

“Belçika, Hollanda ve Fransa üzerinde iktisadi hâkimiyet kurmayı; Doğu Avrupa'da Courland, Livonia, Estonya, Litvanya ve Polonya, Balkanlarda ise Bulgaristan, Romanya ve Osmanlı imparatorluğu üzerinde egemen olmayı; Doğu Akdeniz ve parçalanmış bir Rusya üzerinde tümünden bir kontrol”

Dolayısı ile 1871'de milli birliğini sağlayan Almanlar için II. Wilhelm döneminde Weltpolitik hedefinin I. Dünya Savaşı ile darbe alması, ülkenin dış politikasında sömürge arayışlarının yarım kalmasıdır. Buradaki temel durum jeopolitik kaybın yanı sıra Almanya'nın Nazi dönemi içinde Adolf Hitler ile takip edeceği lebensraum (hayat sahası) politikasının da en temel noktasını teşkil etmesidir.

İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellén tarafından kullanılan jeopolitik kavramının özellikle Nazi hareketi üzerinde etkisi önemlidir. Burada karşımıza çıkan lebensraum kelimesi ise Friedrich Ratzel tarafından kullanılmıştır. Hitler ve Naziler de bu kavramı Versailles ile kaybedilen teritoryal alanları geri almak için bir dış politika hedefi haline getirmiştir. Hitler, Almanların buyuyan nüfuslarını beslemek için ihtiyaç duydukları topraklardan Versailles Antlaşması eliyle mahrum bırakıldığına ilişkin durumu, 1920'lerin başlarında ifade ederken, lebensraum kavramı da peři sıra gelmiştir (Binion, 1898).

Polonya, Koalisyon Savaşları sonrasında Prusya, Rusya ve Avusturya arasında paylaşılmış, bağımsız bir devlet olamamıştır. Polonya'nın yeniden kurulmasının Fransa'yı savunmasız bırakacağına, buyuk bir strateji hatası olacağına ilişkin endişelerini 1916 yılında İngiltere Dışişleri Bakanı L. Balfour dile getirmiştir. Almanya şayet Fransa'ya saldırı düzenleyecek olursa Rusya'nın Fransa'ya yardım etmesinde iki seçenek söz konusu olacaktır. Birinci durumda Polonya, Rusya'nın geçişine izin verecektir. Bu durumda tarafsızlığını kaldırarak kendisini Alman tehdidine hedef hale getirecektir. İkinci seçenekte ise bu geçişe izin vermeyecektir. Bu kez Rusya, Polonya'yı işgal etmeden Fransa'nın yardımına gidemeyecektir. Versailles Antlaşması ile Polonya, Almanya ve Rusya arasında yem edilmiştir (Kissinger; 2008). İlginçtir ki 1 Eylül 1939 tarihinde II. Dünya Savaşı'nın başlangıç noktası Polonya olmuştur.

Polonya'nın Baltık Denizi ile bağlantısı doğrudan bir toprak parçası ile sağlanırken bu haliyle ilerde "Polonya Koridoru" olarak anılacak koridor, Almanya'nın Batısı ile Doğu Prusya'yı birbirinden ayıran bir bölge olmuştur. Bu parçalanma yaklaşık iki milyon Alman nüfusun Polonya yönetiminde kalması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Almanya'nın Danzig Limanı Polonya için özel haklara sahip kılınmış ve MC Kontrolünde Serbest Őehir statüsü verilmiştir (Macmillan, 2004). Alman nüfusunun yoğun olarak yaşadığı yerleşim birimleri Polonya Koridoru ile birbirinden ayrılırken, Wilson'un self determinasyon ilkesi amacından sapmıştır. Bölgenin içinde bulundurduğu büyük Alman nüfusu ve Doğu Prusya'yı Almanya'dan ayırması Almanlar için bağımsızlıklarına sürekli bir hakaret ve aşağılanma olarak grlmştir. Wilson bir ilkesi ile denize çıkışı olan Polonya inşa etmek isterken bir başka ilkesini yok saymıştır. Son noktada Avusturya ile birleşmemesi gereken bir Almanya koşulu ise 1938 yılında Hitler'in hayat sahası yaratma ve Alman nüfusu birleştirme politikası kapsamında yok edilecektir. Avusturya'nın ilhakı ile birlikte Naziler, Versailles'ın teritoryal sınırlama halkalarını kırmanın ikinci adımı olarak bir diğer Alman nüfus bölgesine Çekoslovakya'ya yöneleceklerdir. Sdetler'in Almanya'ya katılması ile son aşama Polonya olacak ve belirttiğimiz gibi bu da 1939'da II. Dünya Savaşı'nı başlatacaktır. Böylece Naziler için, Versailles'in daha ilk aşamada sağlam olmayan halkaları yok edilmesi gereken bir durum imajı yaratmıştır.

4.2. İktisadi Sınırlılık

231. madde ile "Almanya ve müttefiklerinin" I. Dünya Savaşı'nın sorumlusu olarak tescillenmelerinin iktisadi olarak karşılığı, kayıpların karşılanmasına dair savaş tazminatı olmuştur. Almanya teritoryal sınırlar gibi iktisadi g de kaybetmiştir. Lee (2004) bu kayıpla, özellikle sanayinin ham maddesi olan yeraltı kaynakları noktasında kömür rezervlerinin yüzde 16'sının, demir kaynaklarının yüzde 48'inin, tarım alanlarının yüzde 15'i ile fabrikaların da yüzde 10'unun elden çıktığını belirtir. Vurulan bu neşter, sanayileşme döneminin hızla devam ettiği süreçte Almanya açısından yıkıcı bir etkiye sahiptir. Almanya'nın iktisadi anlamda kısıka alınmasında ekonomistler, bu derece ağır bir tazminat sorumluluğunun yüklenmesinin kıtada ekonomik istikrarsızlığa yol açacağını öngörmüşlerdir. Her ne kadar Hitler iktidarı ile birlikte bu durum biraz sempatiyi azaltsa da esasında Versailles Antlaşması'nın, Nazizm'in iktidara gelmesinde katkısına dair bir kanı söz konusudur (Lee, 2004). Tazminatlar konusunda Fransa, Almanya'yı olabildiğince zor durumda bırakma ve yeniden onarım masraflarını Almanlara detmenin yanı sıra güvenlik açısından da Alman ekonomisinin ezilmesi taraftarı olmuştur. İngiltere ise Alman ekonomisinin hayatta kalmasını kıtanın istikrarı için önemsemiş, dolayısıyla Fransa'yı bu konuda frenleyici tavır takınmıştır (Sharp, 2005). Neticede güçler dengesi İngiltere açısından Kıta Avrupası'nda bozulmaması gereken bir durumdur.

Saar Bölgesi'nin yönetimi on beş yıllık süre boyunca MC idaresine bırakılırken bütün kömür yataklarını kullanma ve işletme hakkı Fransa'ya verilmiştir. Sre bitiminde yapılacak halk oylaması ile bölge halkı hangi devlete bağlanacağına karar verecektir. Ancak bölge, Almanya'ya bağlansa dahi

sahip olduğu kaynaklar Fransa'da kalacak eğer Almanya isterse bu madenleri altın karşılığı ödeyerek alabilecektir (Keynes, 2009). Ayrıca Saar Bölgesi'nin Fransa'ya tazminat olarak verilmesine ek olarak Almanların kendi toprakları üzerinden kömür olarak tazminat ödemeleri çifte tazminat niteliğinde olmuştur. Öte yandan Almanya'nın savaşta hayatını kaybedeler için tazminat ödemesine ve ailelerine maaş bağlanmasına karar verilmiştir. Ancak böyle bir hüküm şimdiye kadar hiçbir antlaşmada yer almamıştır. Diğer taraftan İngilizler, Alman donanması tarafından batırılan ticaret gemilerinin karşılığında Alman ticaret filosunun büyük kısmını tazminat olarak almışlardır. Almanya'nın nehirleri uluslararası statüye alınırken gümrük tarifesi uygulama yetkisine de sınırlama getirilmiştir (Kissinger, 2008).

Son olarak, iktisadi boyutun siyasileştiği bir nokta da söz konusudur. Burada özellikle politikacılar Almanya'ya ödetilecek olan basit bir tazminatı, bahsi geçen 231. madde ile "savaş suçu" nitelenmesine dönüştürerek ahlaki bir temel üretmeye yönelik politik bir araç haline de getirmiştir. Bu husus bütün savaşın sorumluluğunu Almanya'ya yüklerken, ileride Almanlar arasında "savaş suçu yalanı" olarak nitelenecek, hem müttefikler arasında fikir ayrılığına hem de Hitler döneminde propaganda malzemesi haline dönüşecektir (Clavin, 2005).

Almanlar açısından iktisadi sorunlar ABD ile ilişkilerin iyi ilerletilmesi ile aşılmaya çalışılmıştır. Burada özellikle daha sonra da ele alınacağı üzere Dawes Planı Almanlar açısından kurtarıcı olmuştur. Almanya'nın ağır savaş tazminatı altında ezildiği bu dönemde, sistemin tıkanması ve borçların ödenemeyecek hale gelmesi üzerine ABD'nin Almanya'ya Dawes Planı ile krediler sağlaması süreci değiştirmiştir. Esasında burada bu iktisadi rahatlamamanın toplum üzerinde etkisi de Weimar Almanyası'nı destekleme şeklinde bir görünüm kazanmıştır. Hawes'a (2019) göre, insanlar yeni cumhuriyete bir şans vermeye hazır hale gelmiştir.

4.3. Silahsızlanma

Silahsızlanma konusu özellikle 20. yüzyılda hızla sanayileşen ve teknolojik olarak güçlenen ülkeler açısından önemli bir irtifa kaybı durumudur. Almanlar I. Dünya Savaşı'na giden dönemde İngiltere ile eş değer bir askeri teknolojiye sahipken, I. Dünya Savaşı sonrasında bu durum değişmiştir. Versailles Antlaşması'nın Paris Barış Konferansı'nda ortak inşa edilmesine ve hatta ABD'nin daha fazla söz sahibi olmasına rağmen antlaşma senato engeline takılmıştır. Dolayısıyla antlaşmanın silahsızlanma hükümlerinin hayata geçirilmesi kolay olmayacak bir şekilde İngiltere ve Fransa'nın yeteneğine bırakılmış durumdadır (Koch vd., 2019). Almanya'nın silahsızlandırılması İngiltere'nin Kıta üzerinde tarihi güç dengesi siyasetini yani güçlü karşısında zayıfı korumaya dönük politikasını terk etmesinin bir yönünü oluşturmaktadır. İngiltere'nin bizzat ülkesel güvenliği ile de ilgilidir. Şöyle ki, Kissinger'in ifadesiyle "Hiçbir şey İngiltere'yi, denizler üzerindeki egemenliğinin tehdit edilmesi kadar amansız bir düşmana dönüştüremezdi" o halde İngiltere için Alman donanmasının tasfiye edilmesi birinci derecede önemliydi (Kissinger, 2008). Fransa açısından silahsızlanma İngiltere'ye göre daha dikkate değer bir husustur zira İngiltere'ye göre Fransa'yı korunaklı kılan bir coğrafya yoktur. O halde Fransa da Almanya'nın kara ordusu üzerinde sınırlamayı birincil öncelik olarak gündemine almıştır.

Diğer taraftan Almanya'da zorunlu askerlik uygulaması kaldırılarak, sadece 100 bin kişilik bir silahlı güç bulundurmasına izin verilmiş ve donanma müttefik kuvvetlere teslim edilmiştir. Aynı zamanda donanmanın da 6 kruvazör ve birkaç küçük gemiyle sınırlı kalması uygun görülürken, denizaltı yapımı ve uçak, tank, ağır top yapımı yasaklanmıştır (Uçarol, 2013). Bu hususların yerine getirip getirilmediğini denetleyecek İtilaf Devletleri Askeri Kontrol Komisyonu kurulmuştur (Sharp, 2005). Ancak silahsızlanma hükümlerini uygulamak o kadar da kolay değildir. Bunun nedeni Alman endüstrisinin savaş sonrasında dahi altyapı olarak sağlam kalabilmişken askeri liderlerinin birçoğunun da hayatta ve Versailles'ın meşruluğunu sorgulamalarıdır. En önemli durum ise sistemi şekillendiren büyük güçler yani Fransa ve İngiltere arasında görüş farklılıklarının ortaya çıkmasıdır. İngiltere antlaşma kısıtlamalarının gevşetilmesi noktasında esneklik gösterirken; Fransa ise bunun kabul edilebilir olmadığını düşünmekte ve hükümleri en katı şekilde uygulanmak istemektedir (Koch vd., 2019). Nitekim Fransa'nın tekrar bir Alman saldırısı ile karşı karşıya kalma korkusu, silahsızlandırmada en ufak bir açığı kabul etmeyeceği bir çerçeve çizmiştir.

Öte yandan Denetim Komisyonu'nun Almanya'daki faaliyetleri hakkında İngiltere'nin Berlin büyükelçisi, büyük oranda denetlemelerinin yapıldığı, bununla birlikte İngiltere açısından Almanya'nın askeri ve deniz gücüne dair korkulacak bir durum olmadığını raporlamıştır. Buna karşılık Fransızlar açısından durum yine endişe odaklı olmuştur (Towle, 2006). İngiltere ve Fransa'nın hem görüş ayrılıkları hem de silahsızlanmaya bakış açılarındaki farklılık kısa süre içinde dış politikalarında daha net şekilde görülmeye başlamıştır. Başta da yer verdiğimiz gibi Fransa teritoryal yakınlık nedeni ile Almanya'ya karşı her daim ihtiyatlı yaklaşma amacında olmuştur. Almanların silah teçhizatını gizli bir şekilde üretmesi ya da saklayabilmesi Fransa'nın en önemli çekincesidir.

Komisyon tarafında 1921 yılında Saksonya'da bir fabrikada 342 adet tamamlanmış, 250 adet yarı tamamlanmış topların ele geçirilmesi Fransa'nın korkularının somutlaşmasıdır. Fransa, fiziki silahlanmaya paralel olarak Alman ruhuna işlemiş olan milliyetçi, saldırgan düşüncenin de ortadan kaldırılmasını bir anlamda istemektedir. İlginçtir ki Napolyon Fransa'sı ile milliyetçi ideolojiyi Kıta Avrupası'na yayan Fransızlar, aradan geçen yüzyıla karşın hala aynı ideolojik silahla karşı karşıyadır. Nitekim Fransızlar bu noktada "ahlaki silahsızlandırma" fikrini savunmuşlardır. Fransa'yı bu bakış açısına iten sebep istihbarat raporlarında yer alan Almanların sivil savunma veya dernekler adı altında yürüttükleri faaliyetlerle yaklaşık iki milyon insanı seferberliğe hazırlayabilecek girişimlerinin olmasıdır. Fransız istihbaratının bir başka raporunda ise Almanların okullarda verilen eğitimde, milliyetçi ve militarist duyguları körükledikleri yer almıştır (Barros, 2006). Esasında Fransa bu yaklaşımı ile Almanya'nın sosyal yapısını da kontrol altında tutacak bir sivil silahsızlanma modeli istemişse de uluslararası alanda destek eksikliği nedeni ile bunu uygulanabilecek bir ortam oluşmamıştır.

Son olarak değinmemiz gereken bir konu da silahsızlanma ile bağlantılı olarak tampon bölge oluşumudur. Fransa, Almanya ile arasında tampon bölge oluşturarak, öncelikle müttefiklerden olası bir Alman saldırısına karşı Ren Bölgesi'nin işgal edilmesini, burada bir güvenlik duvarı oluşturulmasını talep etmiştir. Bu talep ABD tarafından On Dört İlke'nin ilkelerine aykırı olduğu ve düşmanlığı körükleyeceği gerekçesi ile reddedilmiştir. İngiltere de bu öneriye olumlu yaklaşmamıştır (Kissinger, 2008). Bunu üzerine Fransa karşılıklı güvencelerle oluşturulan ittifak kurulmasını talep etmiştir. Son olarak Fransa, bu defa da Almanya'nın parçalanması üzerinden kendisini garanti altına almak istemiş ve Ren Bölgesi'nde askerden arındırılmış bir Ren Cumhuriyeti kurulmasını teklif etmiştir. İngiltere ve ABD, Fransa'nın bu teklifini kabul etmeyerek Fransızları yatıştırmak amacıyla Fransa'ya özel güvence teklifinde bulunmuşlardır (Ürer, 2003). Ancak bu özel girişimler ya da garantiler de sınırlı bir gerçeklik sunmaktadır. Kısa bir gelecekte Fransa, Almanlara karşı Maginot Hattı¹ ile kendini korumaya çalışmasının da sonuçsuz kaldığını görecektir.

5. ALMANYA İMPARATORLUK TOPRAKLARINDA WEIMAR CUMHURİYETİ

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına yaklaşırken Almanya'da orta çıkan huzursuzluklar, yapılacak barış antlaşması için gerekli olan reformların yanında tabandan gelen baskıların da bir yansımaları barındırıyordu. Aynı zamanda askeri kesimin yönetici elitleri için de bir değişim ihtiyacı söz konusu idi ki ordu açısından, ateşkes antlaşmasının kendi üzerlerinde kalmaması gerekiyordu. Nitekim sivil bir yönetimin varlığı ordu açısından önemli hale gelmiş ve 1918 yılının ekim ayında Prens Maximilian von Baden şansölye olarak görevlendirilmiştir. Böylece Almanya anayasal monarşiye geçiş yapmıştır (Lutz, 2010). Monarşiden cumhuriyete giden süreci bahriyeliler tamamlayacaktır. Kuzey ve Baltık Denizi'nde donanma askerlerinin başlattığı eylem, 9 Kasım'da Max von Baden'in iktidarını Sosyal Demokrat Parti (SPD) lideri Friedrich Ebert'e bırakması ve cumhuriyetin ilan edilmesi ile neticelenmiştir (Derventli, 2021). Böylece II. Reich sona ermiş artık Weimar Cumhuriyeti uluslararası alanda yerini almıştır.

5.1. Weimar Dönemi Versailles'in Zincilerini Kıрма Hamleleri

Bu dönem içinde uluslararası alanda atılan adımlar da dikkat çekicidir. 1922 yılında Almanya'nın tazminat ödemeleri için talep ettiği borç erteleme önerisi Lloyd George'nin Cenova

¹ Olası bir Alman saldırısına karşı kuzey ve doğu sınırlarını koruma altına almak isteyen Fransa'nın inşa ettiği savunma hattıdır. Hattın adı, 1929 ile 1931 yıllarında Fransa'da savaş bakanı olan André Maginot'dan gelmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz: Britannica, yty)

Konferansı ile karşılık bulmuştur. Konferansın en dikkat çeken tarafı Alman ve Sovyet Dışişleri Bakanları arasında imzalanan Rapallo Antlaşması olmuştur. Rapallo Antlaşması içeriğinden çok savaş sonrasında sistemin dışına itilen iki gücün ilk ittifakı olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim bu antlaşma Alman dış politikasında savaş sonrası düzenin yalıtılmışlığından kurtulmanın ilk adımı olmuştur. (Kissinger, 2008). Elbette bunun Ruslar açısından da yansımaları önemlidir. Bu dönem içinde 1917 Ekim Devrimi ile ideolojik olarak uluslararası alanda yeni bir kamp yaratan Ruslar, tanınma konusunda sorun yaşamaktadır. Bu açıdan iç politik sorunların yanı sıra uluslararası alanda da imparatorluk sonrasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne giden süreçte Rusların tanınması önemlidir.

Diğer taraftan 1923-1929 döneminde Almanya'da dışişleri bakanlığı yapan Gustav Stresemann ülkeyi uluslararası sistemde yeniden bir eksene oturtturarak iki savaş arası dönemin barış yıllarını inşa etmiştir. Stresemann'ın dış politika anlayışı Almanya'nın gücünü "yerine getirme" politikası olarak anılmıştır. Stresemann Versailles'dan kurtulmak için Versailles'ı inşa edenlerin yardımına ihtiyacı vardır (Kissinger, 2008). Bu noktada Stresemann'ın Ruhr Krizi'ne yol açan tazminat ödemesinin yeni bir plana bağlanmak üzere uluslararası hakem tarafından ele alınması teklifi Fransa tarafında kabul edilmiştir. Amerikalı bankacı Charles Dawes tarafından oluşturulan plan ile ödeme 5 yıla uzatılmıştır (Canbolat, 2003). Stresemann, ABD'den aldığı kredi ile Fransa'ya olan tazminatını öderken arta kalan para ile de sanayisini modernize etmeye hız vermiştir (Kissinger, 2008). Elbette bu adım daha önce belirttiğimiz Versailles'in iktisadi sınırlılığını yavaş da olsa ortadan kaldıracak bir adımdır. Zira Fransa, Almanya'nın silahlı gücünü geliştirmesine seyirci kalmıştır.

Stresemann, bir diğer hamle olarak sınır konusunda önemli bir adım atmıştır. 1925 yılında İngiltere Başbakanı Chamberlain'in, Fransa ve Belçika'nın Almanya ile olan sınırlarını güvence altına alma adına ittifak teklifini kendi lehine çevirmiştir. Bu antlaşma içinde eğer Almanya olmayacaksa bunun Almanya'ya karşı bir tavır olacağını açıklayarak 1925 Locarno Anlaşması ile kendine yer bulmayı başarmıştır. 5-16 Ekim 1925 tarihleri arasında Çekoslovakya, Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, Polonya ve Almanya arasında imzalanan anlaşmadır. Anlaşmanın iki önem siz konusudur. İlki Almanya bu anlaşma ile Versailles sonrası zedelenen Avrupa'daki konumuna bir adım daha yaklaşmıştır. İkincisi ise Almanya bu anlaşma ile Batı sınırlarına ilişkin taahhüt verirken Doğu sınırları bunun dışında tutulmuştur. Almanya, Locarno Anlaşması'nda Fransa ve Belçika ile olan batı sınırını tanımıştır. Bu bağlamda Batı sınırlarının tanınması önemli bir hamledir. En azından Fransa açısından güvenlik sorununun bir boyutu hallolmuştur. Ancak doğu sınırı konusunda Almanya bir güvence vermemiştir. Böylece Locarno Antlaşması, Versailles Antlaşması'nın bir zincirinin daha kırıldığı ve daha önce bahsettiğimiz hayat sahasının gerçekleşmesinde önemli bir adım olmuştur. Bir diğer gelişme ise Stresemann'ın, 1926 yılında da Berlin'de SSCB ile ittifak antlaşması imzalamasıdır. Antlaşma ile taraflar birinin girdiği savaşta diğerinin tarafsız kalacağı garantisini veriyordu ki bu durum Polonya'yı hedef almıştır (Fulbrook, 2011). Zira Locarno ile doğu sınırını tanımayan Almanya, bu hamle ile Polonya'nın lebensraum için teritoryal genişleme alanı yaratması ve kendisi için oluşabilecek olası bir cepheyi daha kapatmıştır.

5.2. Weimar Almanyası'nda Naziler ve Hitler Almanyası'nı Yaratmak

SPD, Weimar Cumhuriyeti'nde önemli bir konumdadır. SPD içerisinde yaşanan ayrılıklar ve bunun ülke içindeki yansımaları Hitler'in iktidara gelişini hazırlayan sebepler arasında gösterilebilecek iç politik nedenlerdir. Alman siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Rosa Luxemburg, SPD içerisinde sol kanadı temsil ederken, Karl Liebknecht, Franz Mehring ve Clara Zetkin ile birlikte Spartakusbund (Spartakistler Birliği)' u ¹ oluşturmuştur. Ayrıca Lüksemburg, 1918 yılında Alman Komünist Partisi'ni (KPD) kurarak, SPD'den tamamen ayrılmıştır (Eyidiker, 2020). Bu bölünme Scheidemann'ın Weimar Cumhuriyeti'ni ilanına karşılık Berlin'de eş zamanlı olarak Liebknecht'in sosyalist cumhuriyetin kurulduğunu ilan etmesiyle iktidar mücadelesine dönüşecektir. Berlin'de Ocak 1919'da baş gösteren Spartakist Ayaklanması, ordu güçleri ile birlikte yarı askeri birimlerden oluşan "Freikorps" birliklerinin desteği ile kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Bundan kısa bir süre sonra da Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht Ocak 1919'da infaz edilmiştir (Fulbrook, 2011). Tarih, tıpkı Fransız

¹ Spartakistler Birliği, 1914-1918 yılları arasında Almanya'da aktif olan devrimci sosyalist gruba verilen addır. (Bkz: Britannica, "Spartacus League")

İhtilali sonrasında devrimi gerçekleştirenlerin giyotine gittiği yön çizgisini, Weimar Almanyası'nda da sahneye koymuştur.

İsyanların bu derece kanlı bir şekilde bastırılması, SPD ve KPD arasında oluşan bu derin uçurum Nazi hareketinin önünü açarak toplumun belli kesiminde rahatlıkla nüfus kurmasını sağlamıştır. Nazizm'e karşı cephe oluşabilecek en güçlü siyasi blok ortadan kalkmış, NSDAP'nin (Nasyonel Sosyalist Alman İşçi Partisi) yönetimi ele geçirmesinde temel etken olmuştur (Yüksel, 2021). Alman demokrasisinin bu ağır aksak ilerleyen varlığı zaten Versailles ile bağlantılıdır. Daha önceki başlıkta da yer verdiğimiz gibi sınırlı bir Almanya'nın sınırlı bir özgürlüğü kalmıştır. Nitekim bu anlaşma ile Almanya'ya yüklenen savaş suçu boyutu da öne çıkan bir durumdur. Almanya'ya dayatılan bu antlaşma savaşın bütün suçunu Almanlara yüklerken, savaşta önemli komutanların (Hindenburg, Ludendorff, von Tirpitz) müttefiklere teslim edilmesini ve savaş suçlusu olarak yargılanmalarını da içermektedir. Bu ise Alman toplumunun tepkisine yol açmış ve müttefikler daha sonra birkaç önemsiz ismin kendilerine verilmesi ile bu durumu yumuşatmak istemişlerdir. Ancak bu 1920 yılında sağcı komutanların hükümete Kapp Darbesi'ni yapmasının bahanesini vermiştir. Dr. Wolfgang Kapp tarafından Berlin ele geçirilmiş, Alman hükümeti ise Stuttgart'a kaçmak zorunda kalmıştır. Ne var ki halk ve ordu nezdinde aradığı desteği bulamayan Kapp, Berlin'de grevlerin başlamasıyla birlikte geri adım atmak zorunda kalmıştır (Armaoğlu, 1989). Dolayısı ile Almanya topraklarında istenen istikrar ve büyük güçlerin sınırlı Almanya mantığı istikrarsızlık ekseninde ilerlemiştir.

Ülkede yaşanan bu karmaşa NSDAP lideri Adolf Hitler öncülüğünde bir kesim tarafından 1923 yılında Cumhuriyet'e karşı "Birahane Darbesi" olarak anılan darbe teşebbüsünü de ortaya çıkarmıştır. Başarısız darbe girişimi neticesinde Hitler tutuklanırken partinin faaliyetleri de askıya alınmıştır (Ludendorff, 2014). Sonucun başarı ya da başarısızlık bağlamından ziyade Naziler ve Hitlerin kendini göstermesi açısından ilk adım olması II. Dünya Savaşı'nın da başlangıç noktası olarak görebileceğimiz bir temel ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ülkede var olan istikrarsızlığın büyük güçler nezdinde bir okuması söz konusu olmamıştır. Uluslararası ilişkilerin idealist havası bu dönemde barış odaklı ilerlerken devletlerin iç politik gelişmeleri esasında aşırı yaklaşımları öne çıkarmaktadır.

Siyasi kargaşa içerisindeki ülke iktisadi yönden ise adeta çöküntü içindedir, çünkü Alman markı değişim aracı olmaktan çıkmış, memur, emekli, işçi kesimi neredeyse ağır enflasyon ortamı altında yok olmuştur. Halk önü alınamaz bir enflasyon altında ezilmeye başlamıştır. 1921'de 1 dolar 70 mark iken bu iktisadi krizin büyümesi ile 1923 yılında 1 dolar 840 milyar mark seviyesine gelmiştir (Armaoğlu, 1989). Versailles Antlaşması'nın ağır yükümlülükleri 1923 yılında Fransızların Ruhr Bölgesi'ni işgal altına almaları ile iyice zirve noktaya ulaşmıştır. Almanlar bu işgale karşılık üretimi keserek sivil direnişe geçmişlerdir. Bu durum Fransa'dan daha çok Almanya ekonomisine darbe vurmuştur. Zararın boyutları enflasyonu ölçemez duruma getirmiştir. Zira artık enflasyon kontrolden çıkmış yeni kâğıt para basmak yerine paralar, üzerlerine basılan mühürle bin kat değerde belirlenirken, ödemeler yük arabaları dolu şekilde yapılmaya başlanmıştır (Fulbrook, 2011).

Weimar Almanya'sının çöküşünde en büyük tetikleyici 1929 yılında ABD'de yaşanan Wall Street Krizi olmuştur. 1929 Ekonomik Buhranı pek çok ülkeyi iktisadi krize sürüklemiştir. Bu dönemde liberalizmin bırakınız yapsınlar fikri de bu krizle birlikte darbe almıştır. Milyonlarca insan enflasyon ile karşı karşıya kalmıştır. Zira Almanya yurt dışından alınan ve hemen tüketilen kısa vadeli borçlarla ayakta kalabilen bir ülkedir. 1930'lu yıllarda, ABD ve Büyük Britanya, karşılaştıkları güçlükler sonrasında uluslararası borçları reddederken, altın standardına bağlılıklar da rafa kaldırılmıştır (Polanyi, 2010).

1930 yılında ise Şansölye Müller koalisyonu yerini Brüning kabinesine bırakması yönetimin otoriterleşmesinin yolunu açmıştır. Bu dönemde 48. madde ile meclis oturumları azalırken, parlamenter yasama süreci de etkisizleştirilmiştir. Öte yandan Nazi Almanyası'nın yaratıcısı olan Hitler de 1925 yılında hapisten çıkmıştır. Özellikle işçi sınıfının desteğini alarak Eylül 1930 seçimlerinde ikinci parti olarak ilk başarısını kazanmış, siyasi ve iktisadi kargaşanın arttığı bir dönemde Cumhurbaşkanı Hindenburg daha fazla baskılara dayanamayarak 30 Ocak 1933 yılında Hitler'i şansölye olarak atamıştır (Armaoğlu, 1989). Böylece 1923 yılında başlayan başarısız iktidar kalkışmasını Hitler 1933 yılında anayasal olarak eline geçirmiştir. Başta da belirttiğimiz demokrasi

paradoksu kendini göstermiştir. 30 Ocak 1934'te Hitler, şansölye olarak atanmasından bir yıl sonra yasama meclisini kaldırmıştır. 2 Ağustos 1934 tarihinde Hindenburg'un ölümü ise Hitler'e cumhurbaşkanlığı ve şansölyelik makamını kendi şahsında "Führer" olarak birleştirme imkânı sağlamıştır (Fulbrook, 2011). Böylelikle Almanya'da kurulan cumhuriyet rejimi, Hitler ve ekibinin ellerinde 1933 ve 1934 arasında "Nasyonal Devrim" (Lee, 2004) ile yeni bir Alman imparatorluğu yaratmaya başlamıştır. Bu, Versailles Antlaşması'nın zincirlerini kıran son gelişmedir.

6. SONUÇ:

Dünya tarihi güçlünün tarihi olarak ele alınabilecek basit bir algoritma üzerine mi kuruludur. Esasında bu çalışmada tarihin uluslararası ilişkiler disiplini ile kesiştiği bir yöne yer vermeye ve bu bağlamda bu sorunun yanıtını aramaya çalıştık. Tarihsel süreç içinde benzer olaylar farklı konjonktürel ve reel politik kesişimler içinde ortaya çıkabilmektedir. Nazi Almanyası'nın yaratım süreci de bu bağlamda düşündürücü örneklerden biridir.

Bu dönemde realist gelenek galip gelirken, idealist fikirler kimi zaman Wilson tarafından takip edilen politika ve söylemler ile yok sayılmıştır. Savaş yıllarının siyasi, etnik ve ekonomik sorunlarının hiçbirisi çözüme kavuşmamış, üstüne Versailles Antlaşması ile daha büyük bir savaşın temelleri atılmıştır. Almanlar için sadece ezici antlaşma maddeleri değil aynı zamanda savaş suçu nitelmesi ile uluslararası alanda bir ötekileştirilme yaratılmıştır. Silahsızlanmanın sosyal hayatı kontrol edecek kadar geniş bir çerçevede ele alınması, Alman nüfusunun farklı yönetimler altında parçalanması yeni bir savaşın tohumlarını ekmıştır. Bu yönüyle Versailles Antlaşması, Konferans'ın en talihsiz sonucu olmuştur. Galip güçler Almanya'yı Avrupa'da hizaya getirmek isterlerken esasında Nazi Almanyası'nın temellerini atmışlardır. Dolayısı ile büyük güçler hem Paris Barış Konferansı hem de Versailles Antlaşması ile Almanya'yı uluslararası alanda öteki konumuna sokmuştur. Bu durum da Naziler açısından iktidar yürüyüşünde Almanlar içinde karşılık bulan, geniş, meşru ve kullanışlı bir alan açmıştır.

İkinci olarak Weimar Cumhuriyeti ise iç politik yön açısından düşünüldüğünde imparatorluk ardılı elitlerin istemeyerek de olsa inşa ettikleri istikrarsız bir yönetim olarak savaş sonrası Almanya'yı yönetmeye başlamıştır. İç karışıklıklara, dış politikada ötekileştirmeler eklendiğinde Almanların içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlar sürekli kaosa ve siyasi istikrarsızlıklara kapı aralamıştır. Bu dönemde tek istisna olarak görülebilen süreç Stressmann'ın uluslararası alanda Almanya'yı görünür kılama çabaları olmuştur. Esasında bu dönemde atılan adımlar da bir anlamda Versailles'in zincirlerini kopartma adımıdır. Yine, 1929 Buhranı ile birlikte dünyanın yaşadığı ekonomik bunalım bu sürecin de sonunu getirmede etkili olmuştur. Almanya içerisinde farklı gruplar arasında yaşanan siyasi çekişmelerden en çok halk etkilenirken imparatorluk günleri aranır olmuştur. Geçmişin nostaljik özlemi ve sorunlar ülkede yaşayan bireylerin aşırı derecede politize olmasını ve halkın siyasi alana olan duyarlılığını arttırmıştır. Ardı ardına gelen siyasi ve askeri bunalımlar bir çıkış yolu olmayınca Hitler için Weimar Cumhuriyeti'nin sonunu hazırlamak çok da zor olmamıştır.

Etik Beyan: Bu çalışmada "Etik Kurul" izni alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

KAYNAKÇA

Armaoğlu, F. (1989). *20. yüzyıl siyasi tarihi (1914-1980)* (6. Baskı). İş Bankası Kültür Yayınları.

Aydınlı, E., Kurubaş, E., & Özdemir, H. (2015). *Yöntem, kuram, komplo: Türk uluslararası ilişkiler disiplininde vizyon arayışları*. Küre Yayınları.

Barros, A. (2006). Disarmament as a weapon: Anglo-French relations and the problems of enforcing german disarmament, 1919–28. *The Journal of Strategic Studies*, 29(2), 301-321.
<https://doi.org/10.1080/01402390600585159>

- Bıyıklı, M. (2008). *Batu işgalleri karşısında Türkiye'nin Ortadoğu politikaları-Atatürk dönemi*. Gökkubbe Yayınları.
- Binion, R. (1989). Hitler's concept of lebensraum: The psychological basis. In Marrus, Michael R. (Ed.) *The Origins of the Holocaust* (pp. 375-413). K. G. Saur Publishing <https://doi.org/10.1515/9783110970494.375>
- Britannica. (2012, May 16). *Maginot Line*. <https://www.britannica.com/topic/Maginot-Line>
- Britannica (yty). "Spartacus League" <https://www.britannica.com/topic/Spartacus-League>
- Carr, E.H. (1946). *The Twenty Years' Crisis, 1919-39: An Introduction to the Study of International Relations*. London: The Macmillan Press.
- Canbolat, İ. (2003). *Almanya ve dış politikası*. Alfa Yayınları.
- Clavin, P. (2005). Reparations In The Long Run. *Diplomacy And Statecraft*, 16(3), 515-530. <https://doi.org/10.1080/09592290500207974>
- Derventli, S. (2021). Sosyal Demokrasinin Yolu Ve Reformizmin Tarihsel Misyonu. *Teori ve Eylem Dergisi*. 2(2). 77-98.
- Donnelly, J. (2004). *Realism And International Relations*. Cambridge University Press.
- Erhan, ., & Baskıcı, M. (2003). *Yaşayan Lozan*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Eyidiker, U. (2020). Erken dönem Alman sosyal demokrasisi ve Rosa Luxemburg. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 90-113. <https://hdl.handle.net/20.500.11857/1376>
- Fulbrook, M. (2011). *Almanya'nın kısa tarihi*. Sabri Gürses (ev.), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Goldstein, E., & Mckercher, B. (2003). *Power And Stability In British Foreign Policy, 1865-1965*. Frank Cass Press.
- Hawes, J. (2019). *The shortest history of Germany: From Julius Caesar to Angela Merkel—a retelling for our times*. UK by Old Street Publishing.
- Hoffmann, S. (1977). An American social science: International relations. *Daedalus*, 106(3), 41–60. <https://www.jstor.org/stable/20024493>
- Holcome, C. (2016). *Doğu Asya tarihi: in, Japonya, Kore medeniyetin kklerinden 21. yzyıla*. Muhammed Murtaza zeren (ev.), Dergh Yayınları.
- Kant, I. (yty) Perpetual Peace: A Philosophical Sketch [Http://Fs2.American.Edu/Dfagel/Www/Class%20readings/Kant/Immanuel%20kant,%20_Perpetual%20peace_.Pdf](http://Fs2.American.Edu/Dfagel/Www/Class%20readings/Kant/Immanuel%20kant,%20_Perpetual%20peace_.Pdf)”, (Erişim Tarihi: 15.03.2022)
- Karabulut, B. (2014). Birinci Dünya Savaşı ve uluslararası ilişkilerde idealizmin yükselişi. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 8(15), 57-72. <https://doi.org/10.19060/gav.73848>
- Keynes, J. M. (2009). *The Economic Consequences Of The Peace*. Merchant Books.
- Kissinger, H. (2008). *Diplomasi*. İbrahim H. Kurt (ev.), (7. Baskı). İş Bankası Klr Yayınları.
- Koch, S., Scheber, T., Guthe, K., & Joseph, R. (2019). Securing compliance with arms control agreements. *Comparative Strategy*, 38(1), 1-87. <https://doi.org/10.1080/01495933.2019.1559637>
- Kolb, E. (2008). *The Weimar Republic*. Routledge.
- Langlois, G., Boismenu, J., Lefebvre, L. & Regimbald, P. (2000). *20. yüzyıl tarihi*. Ömer Turan (ev.). Nehir Yayınları.
- Lattimore, O. (1950). *Pivot of Asia: Sinkiang and the inner Asian frontiers of China and Russia*. An Atlantic Monthly Press Book Little, Brown and Company.

- Ludendorff, E. (2014). *Birinci Dünya Savaşı'nda gördüklerim ve yaşadıklarım*. Asiye Yıldırım (Çev.), Dby Yayınları.
- Lutz, R. H. (2010). *The German revolution, 1918-1919*. Nabu Press.
- Macmillan, M. (2004). *Paris Barış Konferansı ve dünyayı değiştiren altı ayın hikâyesi*. Belkıs. Dişbudak (Çev.), Odtü Yayınları.
- Mckercher, B., & Goldstein, E. (2019). Introduction: Of war and peace: aspects of British policy and the treaty of Versailles. *Diplomacy & Statecraft*, 30(2), 194-200. <https://doi.org/10.1080/09592296.2019.1619032>
- National WWI Museum and Memorial. The Fourteen Points. <https://www.theworldwar.org/learn/peace/fourteen-points>
- Özel Özcan. M. S. (2021). *İmparatorluklar*. Orion Yayınevi.
- Polanyi, K. (2010). *Büyük dönüşüm: Çağımızın siyasal ve ekonomik kökenleri*. Ayşe Buğra (Çev.), İletişim Yayınları.
- Ponting, C. (2017). *Dünya tarihi*. Eşref Özbilen (Çev.), Alfa Yayınları.
- Sander, O. (2003). *İlk çağlardan 1918'e siyasi tarih*. İmge Yayınları.
- Sandıklı, A., & Kaya, E. (2013). Barış kavramına teorik yaklaşımlar ve küresel yönetim. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 12(23), 59-79. https://www.ticaret.edu.tr/uploads/yayin/sosyal23/4_59_79_Sosyal_23.pdf
- Sharp, A. (2005). The enforcement of the Treaty of Versailles, 1919–1923. *Diplomacy And Statecraft*, 16(3), 423-438. <https://doi.org/10.1080/09592290500207677>
- Thucydides. (1950). *The history of the Peloponnesian War*. Richard Crawley (Çev.), E. P. Dutton & Co., Inc.
- Towle, P. (2006). Forced disarmament in the 1920s and after. *The Journal Of Strategic Studies*, 29(2), 323-344. <https://doi.org/10.1080/01402390600585167>
- Tuğtan, M. A. (2014). Güç, anarşi ve realizm. İçinde Evren Balta (Der.), *Küresel siyasete giriş: Uluslararası ilişkilerde kavramlar, teoriler ve süreçler* (ss. 111-128). İletişim Yayınları.
- Uçarol, R. (2013). *Siyasi tarih 1789-2012* (9. Baskı). Der Yayınları.
- Ürer, L. (2003). *Azınlıklar ve Lozan tartışmaları*. Der Yayınları.
- Yalvaç, F. (2011). Uluslararası ilişkiler kuramında anarşi söylemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(2), 71-99. <https://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/ui-kuraminda-anarsi.pdf>
- Yüksel, U. S. (2021). Weimar Cumhuriyeti'nde Almanya Sosyal Demokrat Partisi – Almanya Komünist Partisi ikiliğinin Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin yükselişindeki rolü. *Alternatif Politika Dergisi*, 13(2), 498-532. <https://doi.org/10.53376/ap.2021.17>
- Wallerstein I. (2015). *Modern dünya sistemi: Kapitalist dünya ekonomisinin büyük yayılımının ikinci evresi: 1730-1840* (Cilt 3). Latif Boyacı (Çev.), Yarım Yayınları.
- “Zimmermann Telegram” (yty) <https://www.theworldwar.org/learn/about-wwi/zimmermann-telegram>